

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هشتم، شماره چهارم (پیاپی ۳۰)، زمستان ۱۳۹۸

شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۱۱۹-۱۳۸

تمایل جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

مورد: شهرستان باغملک

آمنه سواری ممبئی؛ دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی و توسعه روستایی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، اهواز، ایران.

بهمن خسروی پور؛ استاد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، اهواز، ایران.
مسعود برادران*؛ دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، اهواز، ایران.
مسعود یزدان پناه؛ دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، اهواز، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۰۵/۰۷

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۸/۱۱

چکیده

کشاورزی، از یک سو نقش محوری در رشد اقتصادی و توسعه روستایی از طریق ارائه مواد غذایی مورد نیاز و فرصت‌های شغلی، در کشورهای توسعه یافته ایفا می‌کند. از سوی دیگر توسعه آینده کشاورزی در هر کشوری متکی به جوانان روستایی است. از این رو، کشاورزی و جوانان نه به طور کاملاً جداگانه و یا ناسازگار بلکه مکمل یکدیگرند. در واقع، آن‌ها باید برای بقای آینده خود دست در دست هم دهند. هدف از این مطالعه بررسی تمایل جوانان روستایی شهرستان باغملک نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی است. برای دستیابی به هدف مطالعه حاضر از نظریه شغلی شناخت اجتماعی و تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، به عنوان چارچوب نظری پژوهش استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش جوانان روستایی ۱۵ تا ۲۹ سال سه دهستان میداوود، منگشت و هپرو از توابع شهرستان باغملک در استان خوزستان به تعداد ۹۰۰ نفر بود که بر اساس جدول مورگان نمونه مورد نظر این تحقیق ۲۷۰ نفر انتخاب شد. روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای خوشه‌ای در دسترس بود و قابلیت اطمینان و اعتبار ابزار مورد بررسی و تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد سازه‌های نگرش، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی، هویت خود و هنجار توصیفی از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، ۰/۷۱ و سازه‌های خودکارآمدی، نتیجه انتظارات، درک رفتار دیگران، علاقه و موانع از نظریه شغلی شناخت اجتماعی قادرند ۰/۷۴ از واریانس تمایل جوانان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی را پیش بینی نماید.

واژگان کلیدی: اشتغال، جوانان روستایی، نظریه شغلی شناختی اجتماعی، رفتار برنامه‌ریزی شده.

*baradaran@asnrukh.ac.ir

(۱) مقدمه

امروزه در هر دو کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مشکل بیکاری، در میان جوانان نسبت به جمعیت بزرگسال بیشتر است (Msigwa & Kipesha, 2013:68). همچنین نرخ بیکاری به طور فزاینده‌ای برای مناطق روستایی، ۲۵/۶ درصد و در مناطق شهری ۱۶/۱ درصد محاسبه شده است و پایه نرخ بیکاری در گروه‌های سنی ۱۵-۲۴ سن دارای بالاترین نرخ بیکاری یعنی ۳۷/۷ درصد و گروه‌های ۲۵-۴۴ سال سن با نرخ بیکاری ۲۲/۴ درصد طبقه‌بندی شده است. تقریباً همه‌ی کشورهای جهان با مشکلات جدی از جمله بیکاری جوانان و همچنین بیکاری با نرخ بالای روستایی نسبت به مناطق شهری روبرو هستند (White, ۲۰۱۲:۱۱). از این رو چالش اشتغال جوانان به عنوان مهمترین و حیاتی‌ترین چالش‌های توسعه اقتصادی قرن ۲۱ در نظر گرفته شده است و اشتغال جوانان برای هر کشوری در جهان از اهمیت خاصی برخوردار است (Dev & Venkatanarayana, 2011:14).

بیکاری در بسیاری از کشورها از جمله کشورهای پیشرفته صنعتی به عنوان یک مشکل اساسی مطرح و حل آن سیاست‌گذاران غالب کشورها را با چالش‌های بزرگی روبه رو نموده است، به گونه‌ای که می‌توان گفت سرنوشت برخی از دولت‌ها با حل بحران بیکاری به هم تنیده شده است این مساله در کشور ما نیز شرایط سخت‌تری به خود گرفته است (موسایی و عمانی، ۱۳۸۹: ۳۸). کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی و سیاسی و نفوذ بین‌المللی انکارناشدنی است. توسعه‌ی کشاورزی مهم‌ترین اولویت در برنامه‌های توسعه‌ی ملی کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود و صنعتی ضروری برای بسیاری از کشورها است (Naamwintome & Bagson, 2013:63).

بخش کشاورزی ۱۱ درصد تولید ناخالص ملی، ۲۳ درصد اشتغال و تامین غذای بیش از ۸۰ درصد افراد جامعه را به خود اختصاص داده است از همین رو نقش مهمی در اقتصاد کشور دارد (حسین زاد، ۱۳۹۳: ۱). از این رو بخش کشاورزی به عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های متولی امر تولید در نظام اقتصادی کشورهای در حال توسعه مرجع اصلی ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم و به کارگیری نیروی انسانی برای جمعیت در حال افزایش شهری و روستایی محسوب می‌شود (علی پور و موسوی، ۱۳۹۷: ۱۹۰). بنابراین اشتغالزایی در بخش روستایی به کانون توجه بسیاری از صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان تبدیل شده است (عنابستانی و کهنوج، ۱۳۹۷: ۳۸). اما آرزوهای جوانان روستایی فقط در مورد وضعیت فرصت‌های اقتصادی مهم و حائز اهمیت است. بخش کشاورزی از نظر اقتصادی برای جوانان کافی نیست و جوانان به این دلیل نمی‌توانند این وضعیت را بپذیرند (Leavy & Smith, 2010:10). از این رو کشاورزی برای اغلب جوانان غیر جذاب است و جوانان در حال دور شدن از کشاورزی و آینده‌ی روستایی هستند (White, 2012:11).

یافته‌ها حاکی از آن است که کشاورزی از جایگاه ارزش شغلی مناسبی در جامعه برخوردار نیست (خوی

نژاد و میرزائی فیض آبادی، ۱۳۸۵: ۸۷) و نگرش سطح پایین جوانان روستایی در مورد فعالیت‌های کشاورزی خود اساس مهاجرت به مناطق شهری و تمایل به شغل‌های کاذب است (Mosae & Ommani, 2011:16). به گفته‌ی تورای (۲۰۰۶) تخمین زده می‌شود که ۱۵ درصد (حدود ۲۶ میلیون نفر) از جمعیت مهاجر جوانان هستند (Min-Harris, 2010:67). در جنوب آمریکا، با فرض ارائه مساوی از جوانان در مناطق شهری و روستایی پیش‌بینی شده است جوانان روستایی تنها یک درصد از کل جمعیت را تا سال ۲۰۵۰ تشکیل می‌دهند (van der Geest, 2010:7). تاثیر مهاجرت روستا به شهر در میان جوانان بر کشاورزی و توسعه روستایی را نمی‌توان نادیده گرفت (Pam, 2014:121).

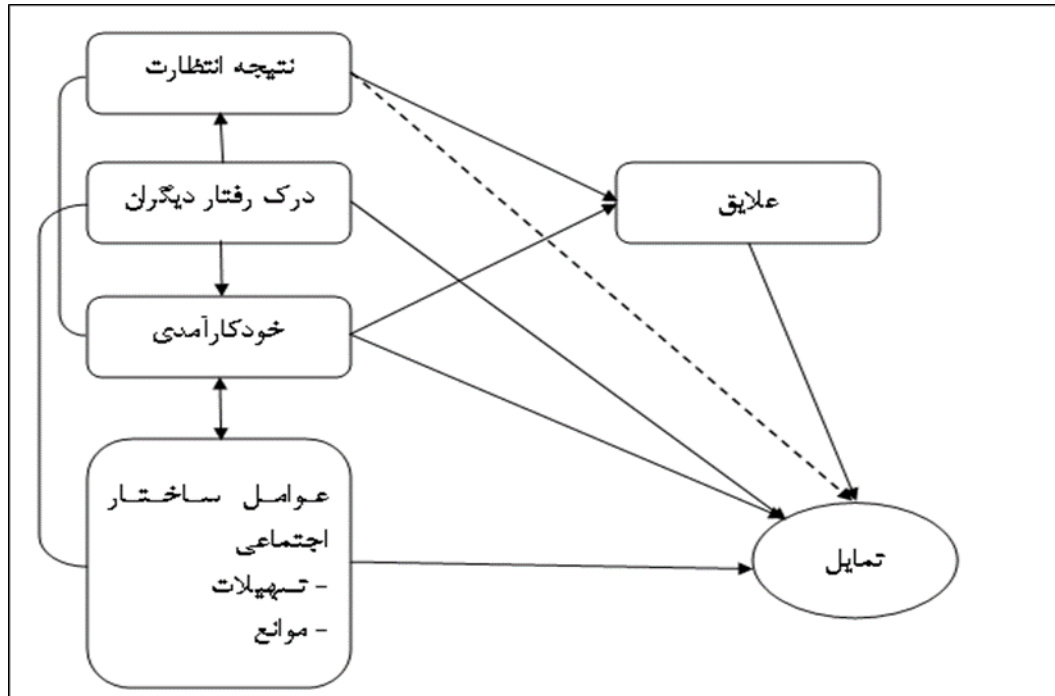
به طور کلی، جوانان دارای‌هایی هر کشور هستند. آن‌ها نه تنها قانونی به عنوان رهبران آینده در نظر گرفته شده‌اند، بلکه آن‌ها بزرگترین سرمایه‌ها برای توسعه یک کشور هستند. سرمایه‌گذاری بر روی جوانان تنها راه برای حصول اطمینان از رشد و توسعه آینده هر کشوری است (Emeh, 2012:3). بنابراین موضوع جوانان و نقش آن‌ها در آینده‌ی کشاورزی موضوع بسیاری از بحث‌های کشاورزی جهانی است (Leavy & Smith, 2010:7). اگر چه جوانان نگرش منفی نسبت به بخش کشاورزی دارند اما آن‌ها هنوز هم اعتقاد دارند که این بخش می‌تواند منبع درآمد با تلاش‌های مستمر و کار سخت باشد (Abdullah et al., 2012:4).

واقعیت همان‌طور که مطالعات نشان می‌دهد بر این است که بخش کشاورزی می‌تواند، موقتاً و دست کم تا زمان حل قطعی بحران اشتغال، قسمت مهمی از فرصت‌های اشتغال مورد نیاز جوامع در حال توسعه را تامین کند و وظیفه اشتغال‌آفرینی برای بخش مهمی از بیکاران جامعه را به عهده گیرد. واقعیت این است که بخش کشاورزی ایران، دست کم برای تعدیل موضعی و موقتی بحران اشتغال و بیکاری، از مزیت‌های نسبی درخور توجهی برای اشتغالزایی موقت تا زمان حل عقلانی و فراگیر این مسئله، برخوردار است (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۳: ۵۱). بنابراین در این تحقیق، با توجه به اهمیت موضوع اشتغال در بخش کشاورزی و معضل بیکاری جوانان روستایی و مهاجرت آنان، تمایل آن‌ها نسبت به شغل کشاورزی بررسی می‌شود تا با پیش‌بینی نوع رفتار آن‌ها در گزینش یا عدم گزینش این شغل به عنوان بخش اصلی، بتوان در مورد توسعه‌ی روستایی و کشاورزی و مسئله‌ی اشتغال جوانان روستایی به برنامه‌ریزی‌های واقع‌گرایانه پرداخت. به منظور دستیابی به این هدف این مطالعه از دو تئوری شغلی شناختی اجتماعی و رفتار برنامه‌ریزی شده استفاده کرد و علاوه بر هدف اصلی، این تحقیق قصد دارد قدرت پیش‌بینی‌کنندگی تمایل جوانان را به وسیله این دو تئوری به عنوان یک هدف فرعی نیز بررسی نماید.

(۲) مبانی نظری

باندورا بر این باور است که هم عوامل محیطی بیرون از انسان و هم عوامل شناختی درون او در کنترل رفتار مؤثر است. به طور دقیق تر، فرآیندهای شناختی، محیطی و رفتار شخص بر هم تاثیر و تاثر متقابل دارند و هیچ کدام از این سه جزء را نمی توان جدا از اجزای دیگر به عنوان تعیین کننده رفتار انسان به حساب آورد (Bandura, ۱۹۷۷:۵). به عبارت دیگر خصوصیات فردی و محیطی بر رفتار تاثیر می گذارند (Glanz & Viswanath, ۲۰۰۸:۳). از طرف دیگر تمایل نیز ارتباط مثبت و معناداری با رفتار دارد. نظریه شغلی شناخت اجتماعی توضیح کارکرد روانی اجتماعی انسان در شرایط تعامل میان رفتار، شناخت، عوامل شخصی و رویدادهای محیطی است (Zikic & Sakes, 2009:123) و فرآیند انتخاب شغل، متغیرهای محیطی و رفتاری را تحت تاثیر قرار می دهد (Rogers & Creed, 2011:171). لنت و همکاران بیان می دارند که نظریه شغلی شناخت اجتماعی (Social Cognitive Career Theory) شرح می دهد که چگونه محیط با فعالیت های شغلی افراد مرتبط است و تاثیرگذار بر توسعه خودکارآمدی، نتیجه انتظارات، علایق و تمایل که گزینه های شغلی و رفتار را تحت تاثیر قرار می دهد است (Zikic & Sakes, 2009:125). در نظریه شغلی شناخت اجتماعی، خودکارآمدی نزدیک ترین تنظیم کننده رفتار انسان است و پیش بینی کننده قوی فکری است که انگیزه و عمل را تحت تاثیر قرار می دهد (Zikic & Sakes, 2009:125). خودکارآمدی، اعتقاد یک فرد به توانایی خود برای موفق شدن در یک وضعیت خاص است. به عقیده بندورا این اعتقاد، عامل تعیین کننده چگونگی تفکر، رفتار و احساس افراد است. در واقع باورهای خودکارآمدی دارای قدرت انگیزشی بسیار بالایی هستند زیرا انتظارات پیامدی افراد در رابطه با موفقیت را تحت تاثیر قرار می دهند و تعیین کننده میزان تلاش و پایداری فرد هستند (Efklides, 2011:14). دومین سازه در تئوری شغلی شناخت اجتماعی مشارکت در فعالیت های هدفمند یا داشتن هدف است. اهداف نقش انگیزشی دارند و می توانند فرد را به انجام کار و فعالیت برانگیزند ضمن این که اهداف، تعیین کننده استانداردهای فردی بوده و نشانگر سطح انتظار فرد از خود و کار هستند (Alexander et al., 2010:311). در حقیقت، اهداف بعد شناختی مؤثر بر احساس رضایت هستند که حالت نسبتاً پایدار دارند (Lent, ۲۰۰۴:۲۴۲). نتیجه انتظارات باورهای فرد درباره ی شرایط آتی زندگی خود و پیش بینی این که چه رویدادهای مثبت و منفی ای در آینده رخ خواهد داد، بر می گردد (Lent, 2004:243). علایق حرفه ای به عنوان الگوهایی از دوست داشتن، دوست نداشتن و تفاوت در مورد فعالیت ها و مشاغل حرفه ای مرتبط است (Mills, 2009:6). علایق به عنوان حدی که یک فرد یک فعالیت خاص را دوست دارد تعریف شده که به طور مشترک توسط خودکارآمدی و نتیجه انتظارات پیش بینی شده است (Sheu et al., 2010:257). با توجه به نظریه شغلی شناخت اجتماعی، افراد در توسعه اهداف خود به دنبال فعالیت های تحصیلی و شغلی هستند که با علایق خود مرتبط و همچنین با خودکارآمدی و نتیجه انتظارات خود سازگار باشد (Sheu et al., 2010:260).

از سازه‌های اضافه شده به نظریه شغلی شناخت اجتماعی می‌توان درک رفتار دیگران را نام برد. بدین معنی که افراد نه تنها از تجارب شخصی خود یاد می‌گیرند، بلکه از طریق تماشای درک رفتار و نتایج رفتار دیگران نیز چیزهایی می‌آموزند (Thogersen & Gronhoj, 2010:7737) و اشاره دارد به ذهنیت فرد نسبت به اینکه چقدر دیگران (افراد مهم در زندگی) آن رفتار خاص را انجام می‌دهند (۲۰۰۶:۴۱۸). همچنین متغیرهای محیطی، مانند تسهیلات و موانع نیز به عنوان داشتن پتانسیل و یا محدودیت در انتخاب گزینه‌های خاص برای افراد دیده می‌شود. تنظیم و پیگیری اهداف شغلی نیز به انواع تسهیلات و موانع که مردم از محیط خود دریافت می‌کنند مرتبط است. با توجه به نظریه شغلی شناختی اجتماعی، تسهیلات و موانع هر دو به طور مستقیم و از طریق راه‌های دیگر می‌تواند تمایل افراد را تحت تاثیر قرار دهند (Lent et al., 2009:249). تسهیلات منابع محیطی خاص هدف (مانند مواد و ابزارها یا حمایت احساسی و اجتماعی) می‌توانند از طریق فراهم آوردن بازخورد، تقویت منفی یا مثبت یا فراهم ساختن تجربه جانشینی بر حس خودکارآمدی و تلاش برای رسیدن به هدف تاثیر گذاشته و به دنبال آن‌ها بر رضایت شغلی نیز مؤثر واقع شوند (Duffy & Lent, 2009:215). از این رو با توجه به مطالب فوق، چارچوب نظری برای نظریه شغلی شناختی اجتماعی در این پژوهش در نگاره ۱ ارائه گردید.

شکل ۱. چارچوب نظریه شغلی شناختی اجتماعی در پژوهش

علاوه بر این از آنجایی که نگرش در نوع رفتار انسان نقشی تعیین کننده دارد و تمایل و تصمیم انسان در انجام یا عدم انجام هر کاری بدان وابسته است (Osborne & Dyer, 2000:54) در این پژوهش از تئوری

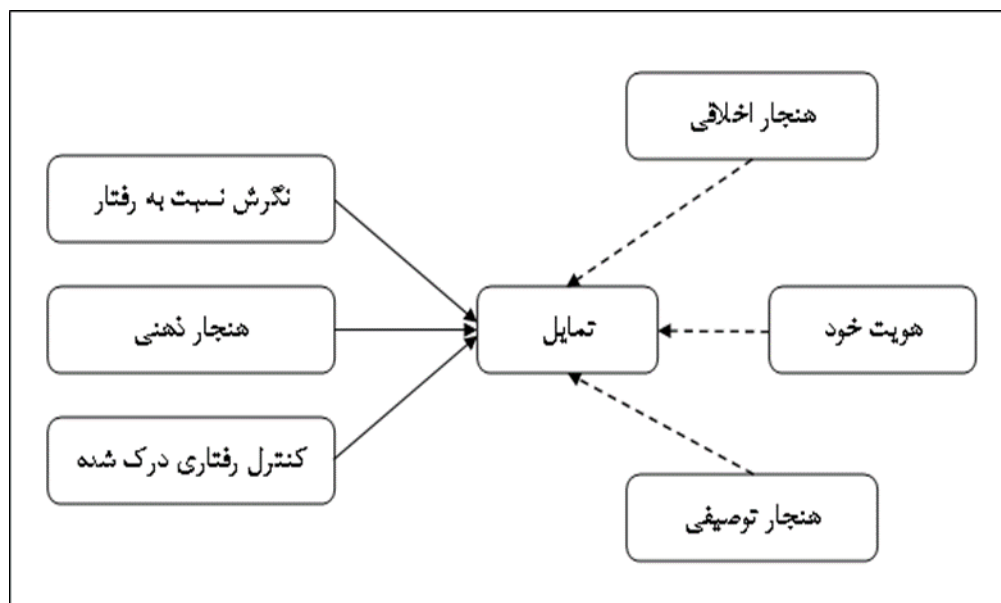
رفتار برنامه‌ریزی شده نیز به عنوان چارچوب نظری استفاده شده است.

تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده یک تئوری شناخت اجتماعی است که به منظور درک و پیش‌بینی انجام یا عدم انجام رفتار انسان طراحی شده و تأثیر سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده بر تمایل انجام رفتار را تعیین می‌نماید (Ajzen, 1991:181). هدف این تئوری پیش‌بینی و درک عوامل تأثیرگذار انگیزشی بر رفتار فرد بود. بر طبق این تئوری عامل تعیین کننده رفتار فرد، نیت او برای انجام یا عدم انجام یک رفتار خاص است (Ajzen & Fishbein, 2000:12). به عقیده لنت و همکاران (۱۹۹۴) تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده استدلال می‌کند که بهترین پیش‌بینی کننده رفتار، قصد به انجام رفتار است. به طور مشابه، نظریه شغلی شناخت اجتماعی نشان می‌دهد که اهداف و مقاصد پیش‌بینی کننده مشارکت در فعالیت و رفتار هستند (Zikic & Sakes, 2009:124). نیت نشان دهنده آن است که فرد برای انجام رفتار چقدر تمایل دارد تلاش کند (Ajzen, 1991:182). نگرش احساس کلی افراد در مورد مطلوب بودن یا مطلوب نبودن یک موضوع یا رفتار خاص است (Ellison, 2003:519). همچنین نگرش فرد نسبت به پیامد آن رفتار، یعنی باور فرد به این که آیا رفتار به پیامد مثبت یا منفی منجر می‌گردد (Forward, 2006:418). هنجار ذهنی نیز به برداشت فرد از نظرات افراد مهم برای انجام یا عدم انجام رفتار اشاره دارد. به عبارت دیگر، هنجار ذهنی، ادراکات مربوط به نظرات اجتماع برای انجام یا عدم انجام رفتار توسط فرد است (Debar, 2006:79). کنترل رفتاری درک شده به عنوان سومین عامل تعیین کننده تمایل انجام رفتار، تخمین توانایی فرد برای انجام رفتار است (Bamberg & Moster, 2007:17).

اگر چه محاسن تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده به طور گسترده‌ای به رسمیت شناخته شده است ولی از زمانی که فرمول آن در اواسط ۱۹۸۰ به وجود آمد تلاش می‌شود تا متغیرهای جدیدی در چارچوب آن وجود داشته باشد و در نتیجه قدرت پیش‌بینی خود را افزایش دهد. از این رو به جز سازه‌های ذکر شده برخی محققان معتقدند رابطه تمایل و رفتار می‌تواند تحت تأثیر سازه‌های دیگری چون هنجار اخلاقی، هنجار توصیفی و هویت فردی نیز قرار گیرد (Cote et al, 2011:2293; Yazdanpanah et al, 2011:2; Holst & Iversen, 2012) و با اضافه کردن این سازه‌ها می‌توان بر قدرت تبیین‌کنندگی تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده افزود (Ajzen, 1991:188). هنجارهای اخلاقی، قوانین یا ارزش‌های درونی اخلاقی هستند که به وسیله پاداش‌ها و یا مجازات‌های خود هدایتی پیش‌بینی شده برانگیخته شده‌اند (Arvola et al., 2009:449). از دیگر سازه‌های اضافه شده به مدل تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده می‌توان هنجار توصیفی را نام برد. هنجار توصیفی جزئی از باورهای هنجاری اما سازه‌ای مجزا از هنجار ذهنی است که اشاره دارد به ذهنیت فرد نسبت به اینکه چقدر دیگران (افراد مهم در زندگی) آن رفتار خاص را انجام می‌دهند (Forward, 2006:419). همچنین در مدل رفتار برنامه‌ریزی شده شواهد در حال گسترش برای گنجاندن مفهوم خود

(چگونه یک فرد خودش را درک می‌کند) به عنوان پیش‌بینی کننده از تمایل رفتار وجود دارد (Burton, ۲۰۰۴:۳۶۳).

طبق تئوری استریکر هویت خود شامل ارزیابی فرد از مجموعه‌ای از نقش‌های اجتماعی ساخته شده اجتماعی است و منعکس کننده حدی است که یک فرد خودش را دارای شاخص‌هایی برای انجام آن نقش اجتماعی خاص می‌بیند (Yazdanpanah et al, 2014:68). بنابراین، به عنوان یک برچسب که مردم برای توصیف خود استفاده می‌کنند، تفسیر شده است و انتظار می‌رود تاثیر مهمی بر تمایل داشته باشد (Cook et al., 2002:562). از این رو با توجه به مطالب فوق، چارچوب نظری برای تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده در این پژوهش در نگاره ۲ ارائه گردید.

شکل ۲. چارچوب تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده در پژوهش

لنت و براون (۲۰۱۳) در مفهوم و بررسی نظریه شغلی شناخت اجتماعی در تحقیقات شغلی بیان می‌دارند که خودکارآمدی، نتیجه انتظارات و علاقه بر تمایلات شغلی مؤثر است. همچنین لنت و همکاران (۲۰۱۰) در پیش‌بینی علاقه و انتخاب آرمان‌های شغلی دانش‌آموزان دبیرستانی پرتغالی با استفاده از نظریه شغلی شناختی اجتماعی، نقش حمایت‌ها و موانع را برای رسیدن به اهداف شغلی مؤثر می‌داند. سگا و بورگیا (۲۰۰۷) نیز در آموزش کارآفرینی با استفاده از نظریه شغلی شناخت اجتماعی بیان می‌دارند فعالیت‌های آموزشی که موجب افزایش علاقه دانش‌آموزان به کارآفرینی و اهداف برای حرفه‌های کارآفرینی می‌شود خودکارآمدی و نتیجه انتظارات است. لنت و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با عنوان پیش‌بینی رفاه و رضایت از زندگی در بین دانشجویان دانشکده آفریقا از تئوری حرفه‌ای شناختی اجتماعی بندورا استفاده

نموده، نتایج حاکی از آن بود که متغیر خودکارآمدی به طور غیر مستقیم بر پیش‌بینی اهداف رضایت از زندگی تأثیر دارد همچنین موانع و حمایت‌ها نیز در پیش‌بینی اهداف رضایت از زندگی مؤثر بوده است. دافی و لنت (۲۰۰۹) نیز حمایت‌ها و موانع را بر حس خودکارآمدی و تلاش برای رسیدن به هدف و همچنین به دنبال آن رضایت رضایت شغلی مؤثر می‌دانند. همچنین کیم و سو (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای به بررسی کاربرد نظریه حرفه‌ای شناخت اجتماعی در یک محیط چند فرهنگی، با بررسی روابط بین متغیرهای شناختی اجتماعی دانشجویان مهندسی برای تبیین اهداف و تمایلات انتخاب رشته اصلی دانشگاه پرداختند. نتایج نشان داد که خودکارآمدی، علاقه، موانع و حمایت‌ها بر اهداف و تمایلات دانشجویان برای انتخاب رشته تأثیر داشته است. میکائیلی منیع و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای به بررسی آزمون الگوی شناختی-اجتماعی رضایت شغلی معلمان مقطع متوسطه شهر ارومیه پرداخته‌اند نتایج نشان داد حمایت‌ها و خودکارآمدی در پیشرفت در رسیدن به اهداف (تمایلات) شغلی مؤثر بوده است. یافته‌های تحقیق مخت و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد از دیدگاه جوانان، کمبود اعتبارات و عدم حمایت مسئولان و نیز کمبود منابع تولید در بخش کشاورزی از نقاط ضعف اشتغال کشاورزی است. میکائیلی منیع (۱۳۹۲) نیز در مطالعه‌ای با عنوان آزمون مدل شناختی اجتماعی رضایت از تحصیل در دانشجویان دوره کارشناسی بیان می‌دارد خودکارآمدی، نتیجه انتظارات و حمایت پیش‌بینی کننده پیشرفت اهداف (تمایلات) و رضایت دانشجویان از تحصیل است.

دانستن و همکاران (۲۰۱۳) برای شناسایی عوامل مؤثر بر آینده و انتظارات شغل کارکنان از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده استفاده نموده، نتایج حاکی از آن بود که نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده قادرند ۷۶٪ از واریانس تمایل بر آینده شغلی کارکنان را پیش‌بینی کند. همچنین یزدان‌پناه و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای به بررسی رفتار و تمایلات رفتاری کارکنان سازمان‌های جهاد کشاورزی نسبت به حفاظت آب، از تئوری تکامل یافته رفتار برنامه‌ریزی شده استفاده نموده، متغیرهای هنجار اخلاقی، مفهوم خود، درک از ریسک و اسطوره‌های ذهنی به عنوان متغیرهای اضافی به تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده اضافه شده است. نتایج نشان داد، تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده قادر به پیش‌بینی رفتار و تمایلات رفتاری افراد مورد مطالعه است. همچنین متغیرهای هنجار اخلاقی، کنترل رفتار درک شده و هنجار ذهنی قادرند ۶۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته تمایلات رفتاری را پیش‌بینی کنند

هیدی و وایت (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای به بررسی تمایلات رفتاری، متغیرهای هنجار اخلاقی و مفهوم خود به عنوان متغیرهای اضافی به تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده اضافه شده است. نتایج نشان داد، تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده قادر به پیش‌بینی رفتار و تمایلات رفتاری افراد مورد مطالعه است. همچنین متغیرهای نگرش، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی و هویت قادرند ۶۷/۲ درصد از تغییرات

متغیر وابسته تمایلات رفتاری را پیش‌بینی کنند. یارمحمدی و همکاران (۱۳۹۰) در یک تحقیق با عنوان بررسی عوامل پیش‌بینی کننده رفتار دانش آموزان دبیرستانی اصفهان در خصوص مصرف فست فود با استفاده از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده بیان می‌دارند که سازه‌های تئوری رفتار برنامه‌ریزی نگرش، هنجارذهنی و کنترل رفتاری درک شده با هم توانسته بودند $25/7$ درصد از تمایل را پیش‌بینی کنند.

همچنین بشیریان و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای به بررسی تمایلات جوانان بر سوء مصرف مواد، از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده جهت پیش‌بینی فاکتورهای مؤثر بر سوء مصرف مواد استفاده نموده نتایج حاکی از آن بود که که نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده پیش‌بینی کننده‌های قوی برای تمایل مصرف مواد مخدر در جوانان است. طیبی و هاشمیان (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای به بررسی تمایلات رفتاری عامل‌های شناختی- اجتماعی تاثیرگذار بر رفتار رانندگی با سرعت غیرمجاز، از تئوری تکامل یافته رفتار برنامه‌ریزی شده استفاده نموده، متغیرهای هنجار اخلاقی و هنجار توصیفی به عنوان متغیرهای اضافی به تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده اضافه شده است. نتایج نشان داد، تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده قادر به پیش‌بینی تمایلات رفتاری افراد مورد مطالعه است. همچنین متغیرهای نگرش، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی و هنجار توصیفی بر تمایل تاثیر دارند و قادرند تغییرات متغیر وابسته تمایلات رفتاری را پیش‌بینی کنند.

طاووسی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای با عنوان توسعه نظریه عمل منطقی با سازه خودکارآمدی و مقایسه برازش و پیش‌بینی کنندگی آن با نسخه اولیه این نظریه با روش تحلیل مسیر، برای پیش‌گیری از سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان بیان می‌دارد که نگرش، هنجار ذهنی و خودکارآمدی بر تمایل تاثیر دارند و با اضافه شدن سازه خودکارآمدی به این نظریه قدرت پیش‌بینی کنندگی آن نسبت به نسخه اصلی آن ارتقاء یافت. همچنین خودکارآمدی به عنوان سازه مؤثر در برازش الگو و همچنین قویترین پیش‌بینی کننده تمایل رفتار در این مطالعه شناخته شد. سلیمانی و زرافشانی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان تبیین پیش‌گوکننده‌های نیت کارآفرینانه در بین هنرجویان هنرستان کشاورزی در استان کرمانشاه نشان دادند که بین تمایل به کارآفرینی با نگرش نسبت به کارآفرینی و خودکارآمدی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. اما بین هنجار ذهنی و تمایل به کارآفرینی رابطه معنی داری وجود ندارد و همچنین تحلیل رگرسیون نیز بیانگر آن بود که 54 درصد از تغییرات متغیر تمایل به کارآفرینی را می‌توان از طریق نگرش و خودکارآمدی تبیین نمود.

۳) روش تحقیق

این پژوهش به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر تمایل جوانان روستایی شهرستان باغملک نسبت به

اشتغال در بخش کشاورزی طراحی و اجرا شد. جامعه آماری این پژوهش جوانان روستایی ۱۵ تا ۲۹ سال سه دهستان میداوود، منگشت و هپرو از توابع شهرستان باغملک در استان خوزستان به تعداد ۹۰۰ نفر بود که بر اساس جدول مورگان نمونه مورد نظر این تحقیق ۲۷۰ نفر انتخاب شد. روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای خوشه‌ای در دسترس بود. در این تحقیق جهت بررسی روایی صوری پرسشنامه‌ی محقق ساخت و صحت و سقم گویه‌های آن، از نظرات و پیشنهادهای برخی از اعضای هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، استفاده گردید که پس از اعمال اصلاحات پیشنهادی آن‌ها، چنین اطمینان حاصل گردید که گویه‌ها و سؤالات مطرح شده، توانایی و قابلیت اندازه‌گیری محتوا و خصوصیات مورد نظر در تحقیق حاضر را دارا باشند. به منظور تایید پایایی پرسشنامه طراحی شده قبل از ورود به مرحله‌ی جمع‌آوری اطلاعات در مقیاس وسیع، از یک مطالعه پیشاهنگ ۳۰ پرسشنامه‌ای که در بین جوانان روستایی شهرستان باوی و خارج از نمونه اصلی مطالعه توزیع گردید، استفاده و ضریب آلفا کرونباخ بین ۰/۷ تا ۰/۹ بود که تأیید شد. در طراحی پرسشنامه از مقیاس‌های موجود در رابطه با تمایل و مؤلفه‌های مؤثر بر آن بر مبنای مدل رفتار برنامه‌ریزی شده و نظریه شغلی شناخت اجتماعی بهره گرفته شده است. در کل جهت سنجش این سازه‌ها از ۸۶ گویه که از مطالعات قبل برای سنجش متغیرهای تحقیق بکار رفته بودند، استفاده گردید. متغیر وابسته این تحقیق تمایل جوانان روستایی بود که با ۱۲ گویه سنجیده شده است و متغیرهای مستقل در این پژوهش عبارت بودند از: نگرش که با ۱۰ گویه، هنجار ذهنی با ۱۰ گویه، کنترل رفتاری درک شده با ۹ گویه، هنجار اخلاقی با ۶ گویه، هویت خود با ۶ گویه، هنجار توصیفی با ۶ گویه، خودکارآمدی با ۵ گویه، نتیجه انتظارات با ۶ گویه، درک رفتار دیگران با ۶ گویه، علاقه با ۵ گویه، تسهیلات با ۸ گویه و موانع با ۷ گویه سنجیده شد. که با استفاده از نرم افزار آماری SPSS (V20) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۴ یافته‌های تحقیق

آمار توصیفی نشان داد، میانگین سن پاسخگویان در نمونه تحقیق ۲۲/۷۳ سال و جوانان پاسخگو در رده‌ی سنی ۱۵ تا ۲۹ سال بوده اند. از کل ۲۷۰ نفر نمونه تحقیق، ۱۴۶ نفر (۵۴/۱ درصد) را پسران و ۱۲۴ نفر (۴۵/۹ درصد) را دختران تشکیل داده‌اند. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل نیز نشان داد، از ۲۷۰ پاسخگو، ۷۳ نفر (۲۷ درصد) متاهل و ۱۹۷ نفر (۷۳ درصد) مجرد بودند. توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان نشان داد ۳۸ نفر (۱۴/۱ درصد) دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۴ نفر (۸/۹ درصد) راهنمایی، ۶۱ نفر (۲۲/۶ درصد) دبیرستان، ۶۲ نفر (۲۳/۳ درصد) دیپلم، ۲۴ نفر (۸/۹ درصد) فوق دیپلم و ۶۰ نفر (۲۲/۲ درصد) دارای مدرک کارشناسی و بالاتر بودند. آمار توصیفی نشان داد که میانگین سابقه

کشاورزی ۳/۹۴ بود که کمترین آن ها بدون سابقه‌ی کشاورزی (صفر) و بیشترین سابقه ۱۵ سال بوده است. همچنین سابقه کشاورزی والدین نیز بین صفر تا ۶۰ سال بوده که میانگین کلی آن ۲۳/۵۸ است. میانگین تعداد اعضای خانوار شاغل در بخش کشاورزی نیز ۲/۵۹ بود که بین صفر تا ۸ نفر از اعضای خانوار، شاغل در بخش کشاورزی بودند.

همبستگی بین سازه‌های تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده

به منظور بررسی رابطه بین سازه‌های تحقیق در تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. همانگونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، تمایل با نگرش ($r=0/59$)، هنجار ذهنی ($r=0/62$)، کنترل رفتاری درک شده ($r=0/60$)، هنجار اخلاقی ($r=0/66$)، هویت خود ($r=0/79$) و هنجار توصیفی ($r=0/60$) رابطه مثبت و معنی دار دارد. به عبارت دیگر هر چه جوانان نگرش مثبت به اشتغال در بخش کشاورزی داشته و همچنین برای اشتغال در این بخش بیشتر مورد حمایت و تأیید اطرافیان قرار گیرند، انجام فعالیت‌های کشاورزی را در حد توانایی خود ببینند، احساس خوبی نسبت به اشتغال در این حرفه داشته و هر چه بیشتر شخصیت کشاورز بودن خود را ببینند و همچنین ببینند که اطرافیان و دوستان خود شغل کشاورزی را انتخاب می‌کنند تمایل بیشتری نیز برای اشتغال در این حرفه پیدا می‌کنند.

جدول ۱. ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیرها	نگرش	هنجار ذهنی	کنترل رفتاری	هنجار اخلاقی	هویت	هنجار توصیفی	تمایل
نگرش	۱						
هنجار ذهنی	۰/۵۵**	۱					
کنترل رفتاری	۰/۳۶**	۰/۵۲**	۱				
هنجار اخلاقی	۰/۶۰**	۰/۵۹**	۰/۵۰**	۱			
هویت	۰/۵۵**	۰/۵۹**	۰/۶۵**	۰/۶۲**	۱		
هنجار توصیفی	۰/۴۰**	۰/۵۱**	۰/۴۲**	۰/۴۷**	۰/۵۶**	۱	
تمایل	۰/۵۹**	۰/۶۲**	۰/۶۰**	۰/۶۶**	۰/۷۹**	۰/۶۰**	۱

**در سطح ۱ درصد معنی‌دار است   *معنی داری در سطح ۰/۰۵

تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توسط مدل توسعه یافته تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده

بر اساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده به منظور تعیین عوامل مؤثر بر تمایل، از تحلیل رگرسیون به روش اینتر استفاده گردید. بدین ترتیب سازه‌های نگرش، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی، هویت خود و هنجار توصیفی به عنوان سازه مستقل و سازه تمایل به عنوان سازه وابسته وارد معادله

رگرسیون شدند. نتایج رگرسیون نشان داد پنج سازه نگرش، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی، هویت خود و هنجار توصیفی قادرند $0/71$ درصد از تغییرات سازه تمایل را در سطح معنی داری پیش‌بینی نمایند ($\text{Sig}=0/0001$, $F=112/19$, $\text{Constants}=-4/35$). هم‌چنین با توجه به جدول ۲، سازه هویت ($\beta=0/42$) در مقایسه با سازه هنجار توصیفی ($\beta=0/158$)، هنجار اخلاقی ($\beta=0/159$)، نگرش ($\beta=0/12$)، هنجار توصیفی ($\beta=0/07$) و کنترل رفتاری درک شده ($\beta=0/089$) قدرت بیش‌تری در پیش‌بینی سازه تمایل دارد. معادله حاصل از رگرسیون به شرح ذیل است:

هنجار $0/26$ + (کنترل رفتاری درک شده) $0/12$ + (نگرش) $0/15$ + $-4/35$ = تمایل
 (هنجار توصیفی) $0/37$ + (هویت خود) $0/80$ + (اخلاقی)

جدول ۲. تحلیل رگرسیون عوامل موثر بر تمایل

Sig.t	B	S.E.B	B	سازه
0/005	0/12	0/05	0/15	نگرش
0/067	0/085	0/07	0/14	هنجار ذهنی
0/047	0/089	0/06	0/12	کنترل رفتاری
0/002	0/15	0/08	0/26	هنجار اخلاقی
0/0001	0/42	0/100	0/80	هویت خود
0/0001	0/15	0/09	0/37	هنجار توصیفی
	Constants=-4/35	F=112/19	Sig=0/0001	
R ² Change	R ² Adjust	R ²	Multiple R	سازه
0/71	0/71	0/71	0/84	تمایل

همبستگی بین سازه‌های نظریه‌ی شغلی شناخت اجتماعی

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق در نظریه‌ی شغلی شناخت اجتماعی، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. همانگونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، سازه تمایل با خودکارآمدی ($r=0/54$)، نتیجه انتظارات ($r=0/77$)، درک رفتار دیگران ($r=0/60$)، علاقه ($r=0/81$) و تسهیلات ($r=-0/52$) دارای رابطه مثبت و معنی دار و با موانع ($r=-0/33$) دارای رابطه معکوس و معنی دار است. بدین معنا که هر چه باورهای مربوط به پیامدها یا نتایج انجام رفتارهای مربوط به اشتغال در بخش کشاورزی مثبت باشد جوانان به توانایی‌هایشان برای اشتغال در حرفه کشاورزی باور دارند. از طرفی هر چه جوانان فعالیت‌های کشاورزی را بیشتر دوست داشته باشند و عوامل و فعالیت‌هایی که زمینه‌های لازم برای اشتغال جوانان در بخش کشاورزی را فراهم می‌کنند مثبت‌تر باشد جوانان تمایل بیشتری برای اشتغال در این حرفه دارند. از طرف

دیگر هر چه موانع برای اشتغال در بخش کشاورزی بیشتر باشد پیامدها و نتایج منفی تر، علاقه به فعالیت‌های کشاورزی کمتر و اشتغال در این بخش سخت تر می‌شود.

جدول ۳. ماتریس ضرایب همبستگی بین سازه‌های تحقیق

سازه‌ها	خودکارآمدی	نتیجه انتظارات	درک رفتار	علاقه	تسهیلات	موانع	تمایل
خودکارآمدی	۱						
نتیجه انتظارات	۰/۴۷**	۱					
درک رفتار	۰/۳۴**	۰/۵۵**	۱				
علاقه	۰/۴۵**	۰/۸۱**	۰/۵۷**	۱			
تسهیلات	۰/۳۷**	۰/۵۴**	۰/۴۵**	۰/۶۲**	۱		
موانع	۰/۰۲	-۰/۳۵**	-۰/۲۲**	۰/۳۰**	-۰/۲۵**	۱	
تمایل	۰/۵۴**	۰/۷۷**	۰/۶۰**	۰/۸۱**	۰/۵۲**	-۰/۳۳**	۱

**در سطح ۱ درصد معنی‌دار است * معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر تمایل بر اساس نظریه‌ی شغلی شناختی اجتماعی

بر اساس نظریه‌ی شغلی شناختی اجتماعی به منظور تعیین عوامل مؤثر بر تمایل، از تحلیل رگرسیون به روش اینتر استفاده گردید. بدین ترتیب سازه‌های خودکارآمدی، نتیجه انتظارات، درک رفتار دیگران، علاقه، تسهیلات و موانع به عنوان سازه مستقل و سازه تمایل به عنوان وابسته وارد معادله رگرسیون شدند. نتایج رگرسیون نشان داد پنج سازه خودکارآمدی، نتیجه انتظارات، درک رفتار دیگران، علاقه و موانع قادرند $F= ۱۲۹/۱۲$, $Constants=۳/۹۹$ (پیش‌بینی نمایند $Sig= ۰/۰۰۰۱$). همچنین با توجه به جدول ۴، سازه علاقه ($\beta=۰/۴۴$) در مقایسه با سازه‌ی نتیجه انتظارات ($\beta=۰/۲۲$)، خودکارآمدی ($\beta=۰/۱۹$)، درک رفتار دیگران ($\beta=۰/۱۴$) و موانع ($\beta=-۰/۱۰$)، قدرت بیشتری در پیش‌بینی سازه تمایل دارد. معادله حاصل از رگرسیون به شرح ذیل است:

$$+-(\text{علاقه}) + ۰/۹۳ + (\text{درک رفتار دیگران}) + ۰/۳۵ + (\text{نتیجه انتظارات}) + ۰/۴۱ + (\text{خودکارآمدی}) + ۰/۵۵ + ۳/۹۹ = \text{تمایل} - ۰/۲ (\text{موانع})$$

جدول ۴. تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر تمایل

Sig.t	β	S.E.B	B	سازه
۰/۰۰۰۱	۰/۱۹	۰/۱۱	۰/۵۵	خودکارآمدی
۰/۰۰۰۱	۰/۲۲	۰/۱۰	۰/۴۱	نتیجه انتظارات
۰/۰۰۰۱	۰/۱۴	۰/۰۹	۰/۳۵	درک رفتار
۰/۰۰۰۱	۰/۴۴	۰/۱۲	۰/۹۳	علاقه
۰/۳۷۲	-۰/۰۳	۰/۰۸	-۰/۰۷	تسهیلات
۰/۰۰۳	-۰/۱۰	۰/۰۷	-۰/۲	موانع
	Constants=۳/۹۹	F=۱۲۹/۱۲	Sig= ۰/۰۰۰۱	
R ² Change	R ² Adjust	R ²	Multiple R	سازه
۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۸۶	تمایل

مقایسه‌ی پیش‌بینی تمایل به اشتغال در بخش کشاورزی بین تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده و نظریه شغلی شناخت اجتماعی

تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی با استفاده از تئوری رفتار برنامه‌ریزی بسط داده شده نشان داد سازه‌های این تئوری یعنی نگرش، کنترل رفتاری درک شده، هنجار اخلاقی، هویت خود و هنجار توصیفی قادرند ۰/۷۱ درصد از تغییرات سازه تمایل را در سطح معنی‌داری پیش‌بینی نماید. از طرف دیگر تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی با استفاده از نظریه شغلی شناخت اجتماعی نشان داد سازه‌های این نظریه یعنی خودکارآمدی، نتیجه انتظارات، درک رفتار دیگران، علاقه و موانع قادرند ۰/۷۴ درصد از تغییرات سازه تمایل را در سطح معنی‌داری پیش‌بینی نمایند. بنابراین می‌توان گفت که سازه‌های این دو تئوری تفاوت چندانی در پیش‌بینی تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی ندارد و نمی‌توان گفت کدام تئوری قدرت بیشتری در پیش‌بینی تمایل دارد.

۵) نتیجه‌گیری

امروزه در سراسر جهان، بیکاری جوانان امری شایع و رو به افزایش است. نرخ بیکاری روستایی بالاتر از مناطق شهری و نرخ بیکاری جوانان به طور معمول دو برابر نرخ بزرگسالان است. این در صورتی است که به نظر می‌رسد حدود دو سوم رشد فرصت‌های شغلی به طور مستقیم و غیر مستقیم به بخش کشاورزی بر می‌گردد. از طرفی جوانان روستایی سرمایه‌های انسانی و نیروهای بالقوه‌ی روستایی می‌باشند که نقش مهمی در آینده توسعه کشاورزی دارند و پتانسیل‌های بالقوه و اندیشمندی جهت مشارکت در برنامه‌های سازندگی روستایی و سرنوشت سازان فرهنگ و اقتصاد آینده جامعه می‌باشند. یکی از استراتژی‌هایی که برای دستیابی به توسعه‌ی کشاورزی و روستایی استفاده می‌شود، میزان و درجه مشارکت جوانان

روستایی در برنامه‌های عمران روستایی و فعالیت‌های کشاورزی است. هدف این مطالعه شناسایی سازه‌های مؤثر بر تمایل جوانان روستایی شهرستان باغملک نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی است. یافته‌های تحقیق نشان داد سازه‌های نگرش (هیدی و ویت، ۲۰۱۳؛ یارمحمدی، ۱۳۹۰؛ بشیریان و همکاران، ۱۳۹۰؛ طبیبی و هاشیمیان، ۱۳۹۲؛ طاووسی و همکاران، ۱۳۸۹؛ سلیمانی و زرافشانی، ۱۳۹۰) کنترل رفتاری درک شده (یزدان پناه و همکاران، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴؛ دانستن و همکاران، ۲۰۱۳؛ هیدی و ویت، ۲۰۱۳؛ یارمحمدی، ۱۳۹۰؛ بشیریان و همکاران، ۱۳۹۰؛ طبیبی و هاشیمیان، ۱۳۹۲) هنجار اخلاقی (یزدان پناه و همکاران، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴؛ هیدی و ویت، ۲۰۱۳؛ طبیبی و هاشیمیان، ۱۳۹۲) هویت خود (یزدان پناه و همکاران، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴؛ هیدی و ویت، ۲۰۱۳) و هنجار توصیفی (طبیبی و هاشیمیان، ۱۳۹۲) از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده قادرند ۰/۷۱ درصد از تغییرات سازه تمایل را در سطح معنی‌داری پیش‌بینی نمایند. سازه‌های خودکارآمدی (لنت و براون، ۲۰۱۳؛ سگا و بورگیا، ۲۰۰۷؛ کیم و سو، ۲۰۱۴؛ میکائیلی منیع و همکاران، ۱۳۹۱؛ میکائیلی منیع، ۱۳۹۲)، نتیجه انتظارات (لنت و براون؛ سگا و بورگیا؛ میکائیلی منیع، ۱۳۹۲)، درک رفتار دیگران، علاقه (لنت و براون، ۲۰۱۳؛ کیم و سو، ۲۰۱۴) و موانع (لنت و همکاران، ۲۰۱۰؛ لنت و همکاران، ۲۰۱۴؛ دافی و لنت، ۲۰۰۹؛ کیم و سو، ۲۰۱۴) از نظریه شغلی شناخت اجتماعی نیز قادرند ۰/۷۴ درصد از تغییرات سازه تمایل را در سطح معنی‌داری پیش‌بینی نمایند.

در تفسیر این نتایج می‌توان عنوان کرد نگرش جوانان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی تأثیر شایان توجهی می‌تواند در تمایل آنان به این سمت داشته باشد اگر نگرش آنان به اشتغال در این بخش مثبت باشد و کشاورزی را شغل سودمند و مناسبی بدانند که ارزش معنوی بالایی نیز دارد اشتغال در این بخش برای آنان رضایت بخش خواهد بود و کشاورزی را شغلی با ارزش خواهند دانست همچنین نتایج حاکی از آن است که جوانان انجام دادن کارهای بخش کشاورزی را در توانایی خود می‌بینند و مهارت‌های لازم برای اشتغال در این بخش را دارند. معنادار شدن هنجار توصیفی نیز بیانگر این مسئله است هنگامی که جوانان روستایی ببینند بسیاری از نزدیکان آنان دارای شغل کشاورزی هستند و اکثر خانواده‌ها، کشاورزی را شغل مناسبی می‌دانند و دیگر جوانان نیز در بخش کشاورزی مشغول به کار هستند گرایش و انگیزه آنان برای اشتغال در این بخش دو چندان می‌شود.

بنابراین این سازه‌ها عوامل مهمی در رابطه با پیش‌بینی تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی می‌باشند و با آگاهی از آنها، می‌توان جوانان روستایی را به سمت اشتغال در بخش کشاورزی سوق داد و در این راستا پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد :

- با توجه به تاثیرگذاری نگرش بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با کاهش فاصله و سطح زندگی بین شهر و روستا از طریق افزایش امکانات زندگی در سطح روستاها نگرش جوانان را نسبت به زندگی در روستا و همچنین اشتغال در بخش کشاورزی تغییر داد.

- با توجه به تاثیرگذاری کنترل رفتاری درک شده و خودکارآمدی بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با تخصیص اعتبارات و تسهیلات جهت تاسیس و راه اندازی بنگاه‌های تولیدی در مناطق روستایی و با هدف گسترش اشتغال جوانان روستایی مانع از مهاجرت جوانان روستایی به شهر شد.

- با توجه به تاثیرگذاری سازه هنجار اخلاقی بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با توحه به تاکید دین مبین اسلام بر اهمیت کشاورزی، رزق حلال و اشتغال انبیا به کشاورزی این حس تعهد و هنجار اخلاقی در جامعه جوان کشور از طریق دوره‌های آموزشی و مشاهده الگوهایی در سایر مناطق و معرفی الگوهای دین اسلام به عنوان افراد مسلمان ایجاد شود و دید جوانان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی تغییر داده شود.

- با توجه به تاثیرگذاری سازه هنجار توصیفی بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود نمونه‌های موفق اشتغال در بخش کشاورزی در جامعه روستایی شناسایی شده و از طریق تسهیلات (وام، اعتبارات نقدی، غیر نقدی و ...) مورد حمایت قرار گیرند تا در سایر جوانان روستایی انگیزه ایجاد شود. همچنین اهمیت به شغل کشاورزی، ایجاد زمینه‌های اشتغال در کشاورزی، حمایت دولت از بخش کشاورزی و اشتغال در جوامع روستایی ایجاد شود.

- با توجه به تاثیرگذاری هویت خود بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با افزایش مهارت جوانان و آموزش‌های لازم در تولید محصولات کشاورزی و تشویق و ترغیب آنان به این بخش هویت جدید را در آن‌ها ایجاد نمود.

- با توجه به تاثیرگذاری علاقه بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی لازم در راستای معرفی مزایای شغل کشاورزی، تهیه برنامه‌های رادیو و تلویزیونی مناسب و کاربردی جهت معرفی بخش کشاورزی و ارائه الگوهای مناسب اشتغال در این بخش میل جوانان را برای گرایش به این شغل ترغیب کرد.

- با توجه به تاثیرگذاری خودکارآمدی بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه می‌شود با تخصیص اعتبارات و تسهیلات جهت تاسیس و راه اندازی بنگاه‌های تولیدی در مناطق روستایی و با هدف گسترش اشتغال جوانان روستایی مانع از مهاجرت جوانان روستایی به شهر شد.

- با توجه به اینکه متغیر موانع بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی تاثیرگذار بود توصیه می‌شود با توسعه شرکت‌های خدماتی، ماشینی کردن کشاورزی در سطح روستاهای مورد مطالعه و انجام فعالیت‌های فرهنگی نظیر بزرگداشت کشاورزان و همچنین آموزش روش‌های درست و علمی، کاهش مصرف نهاده‌ها و افزایش عملکرد و در نهایت افزایش درآمد به تسهیل اشتغال در این بخش پرداخت.

- با توجه به تاثیرگذاری نتیجه انتظارات بر تمایل جوانان برای اشتغال در بخش کشاورزی توصیه

می‌شود با ارائه مباحث کشاورزی در متون درسی و پیامدها و اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد و امنیت غذایی کشور جوانان را برای اشتغال در این بخش ترغیب کرد.

۶ منابع

- حسین زاد، جواد، فاطمه کاظمیه، قادر دشتی و هوشنگ غفوری (۱۳۹۳). تحلیل شاخص های مؤثر در توسعه کشاورزی و مدیریت منابع آب سکونتگاه های روستایی مورد دشت تبریز، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۲، صص ۱-۱۸.
- خوی نژاد، غلامرضا و ابوالفضل میرزائی فیض آبادی (۱۳۸۵). نقد و بررسی نظام آموزش عالی علمی کاربردی کشاورزی از نظر اشتغال: مطالعه موردی مجتمع آموزش جهاد کشاورزی خراسان، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۱، صص ۸۵-۹۶.
- زاهدی مازندرانی، محمدجواد (۱۳۸۳). ضرورت های کارکردی توسعه اشتغال در بخش کشاورزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۱۲، شماره ۴۵، صص ۶۷-۴۱.
- سلیمانی، عادل و کیومرث زرافشانی (۱۳۹۰). تبیین پیشگوکننده های نیت کارآفرینانه در بین هنرجویان هنرستان کشاورزی. فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. سال دوم. شماره، ۱۲۴-۱۰۷.
- طاووسی، محمود، علیرضا حیدرنیا، علی منتظری، فرهاد طارمیان، ابراهیم حاجی زاده و فضل الله غفرانی (۱۳۸۹). توسعه نظریه عمل منطقی با سازه خودکارآمدی و مقایسه برآزش و پیش بینی کنندگی آن با نسخه اولیه این نظریه با روش تحلیل مسیر. برای پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر در نوجوانان، مجله پزشکی هرمزگان سال چهاردهم شماره ۱، صص ۴۵-۵۴.
- طبیبی، زهرا و سپهر هاشمیان (۱۳۹۲). عامل های شناختی - اجتماعی تاثیرگذار بر رفتار رانندگی با سرعت غیرمجاز: کاربرد تئوری رفتار برنامه ریزی شده، پژوهش های روان شناسی اجتماعی، دوره ۳، شماره ۱۰، صص ۶۱-۷۹.
- علی پور، علیرضا و حبیب الله موسوی (۱۳۹۷). تحلیل اثرات رشد بخش غیرکشاورزی بر مهاجرت نیروی کار از بخش کشاورزی در ایران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هفتم، شماره ۴، صص ۱۸۹-۲۱۰.
- عنابستانی، علی اکبر و سیدرضا حسینی کهنوج (۱۳۹۷). تحلیل پیشران های کلیدی مؤثر بر اشتغالی فعالیت های کشت و صنعت در مناطق روستایی شهرستان جیرفت. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هفتم، شماره ۴، صص ۳۷-۵۸.
- مخت، سارا، حسین شعبانعلی فمی و افسانه ملک حسینی (۱۳۹۱). بررسی روحیات کارآفرینانه جوانان روستایی علاقمند و بدون علاقه به حرفه - کشاورزی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان گنبدکاووس)، کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، صص ۱-۱۱.
- موسایی، محسن و احمدرضا عمانی (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی. مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۳، شماره ۲، صص ۵۰-۳۷.

- میکائیلی منیع، فرزانه (۱۳۹۲). آزمون مدل شناختی اجتماعی رضایت از تحصیل در دانشجویان دوره کارشناسی، مجله روانشناسی ۶۶، سال هفدهم، شماره ۲، صص ۲۱۹-۲۰۱.

- میکائیلی منیع، فرزانه، مجتبی عاشوری و محمد حسنی (۱۳۹۱). آزمون الگوی شناختی - اجتماعی رضایت شغلی معلمان مقطع متوسطه شهر ارومیه. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال یازدهم، شماره ۴۴، صص ۳۲-۷.

- یارمحمدی، پرستو، غلامرضا شریفی راد، لیلا آزادبخت، محمدعلی مروتی شریف آباد و اکبر حسن زاده (۱۳۹۰). بررسی عوامل پیش بینی کننده رفتار دانش آموزان دبیرستانی اصفهان در خصوص مصرف فست فود با استفاده از تئوری رفتار برنامه ریزی شده. مجله تحقیقات نظام سلامت، سال هفتم، شماره چهارم، صص ۱۰-۱.

- Abdullah, F. A., Samah, B. A., & Othman, J. (2012). **Inclination towards Agriculture among Rural Youth in Malaysia.** *Economic Planning*, 11(773.3), 3-6.
- Ajzen, I. (1991). **The theory of planned behavior.** *Organizational behavior and human decision processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2000). **Attitudes and the attitude-behavior relation: Reasoned and automatic processes.** *European review of social psychology*, 11(1), 1-33.
- Alexander, P. M., Holmner, M., Lotriet, H. H., Matthee, M. C., Pieterse, H. V., Naidoo, S., Twinomurinz, H., & Jordaan, D. (2010). **Factors Affecting Career Choice: Comparison Between Students from Computer and Other Disciplines.** *J Sci Educ Technology*, 20(3), 300-315.
- Arvola, A., Vassallo, M., Dean, M., Lampila, P., Saba, A., Lähteenmäki, L., & Shepherd, R. (2008). **Predicting intentions to purchase organic food: The role of affective and moral attitudes in the Theory of Planned Behaviour.** *Appetite*, 50(2), 443-454.
- Bamberg, S., and Möser, G. (2007). **Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behavior.** *Journal of environmental psychology*, 27(1), 14-25.
- Bandura, A. (1977). **Social learning theory.**
- Bennell, P. (2007). **Promoting livelihood opportunities for rural youth.** *Knowledge and Skills for Development Paper.*
- Burton, R. J. (2004). **Reconceptualising the 'behavioural approach' in agricultural studies: a socio-psychological perspective.** *Journal of Rural studies*, 20(3), 359-371.
- Coˆte, F., Gagnon, J., Houme, P. K., Abdeljelil, A. B., & Gagnon, M. P. (2012). **Using the Theory of Planned Behaviour to predict nurses' intention to integrate research evidence into clinical decision-making.** *Journal of advanced nursing*, 68(10), 2289-2298.
- Cook, A. J., Kerr, G. N., & Moore, K. (2002). **Attitudes and intentions towards purchasing GM food.** *Journal of Economic Psychology*, 23 (5), 557-572.
- DeBarr, K. A. (2004). **A review of current health education theories.** *Californian Journal of Health Promotion*, 2(1), 74-87.
- Dev, S. M., & Venkatanarayana, M. (2011). *Youth employment and unemployment in India.* Mumbai: Indira Gandhi Institute of Development Research.
- Duffy, R. D., & Lent, R. W. (2009). **Test of a social cognitive model of work satisfaction in teachers.** *Journal of Vocational Behavior*, 75(2), 212-223.

- Efklides, A. (2011). **Interactions of metacognition with motivation and affect in self-regulated learning: The MASRL model.** *Educational psychologist*, 46, 1-25.
- Ellison, S. (2003). **Nurses' attitudes toward family presence during resuscitative efforts and invasive procedures.** *Journal of Emergency Nursing*, 29(6), 515-521.
- Emeh, I. E. J. (2012). **Tackling Youth Unemployment in Nigeria; The Lagos State Development and Empowerment Programmes Initiatives.** *Afro Asian Journal of Social Sciences*, 3(3.4).
- Forward, S. E. (2006). **The intention to commit driving violations—A qualitative study.** *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 9(6), 412-426.
- Glanz, K., Rimer, B. K., & Viswanath, K. (Eds.). (2008). **Health behavior and health education: theory, research, and practice.** John Wiley & Sons.
- Holst, A., & Iversen, J. M. (2012). **An application of a revised theory of planned behavior.**
- Leavy, J., & Smith, S. (2010). **Future farmers: Youth aspirations, expectations and life choices.** *Future Agricultures Discussion Paper*, 13, 1-15.
- Lent, R. W. (2004). **Toward a Unifying Theoretical and Practical Perspective on Well-Being and Psychosocial Adjustment.** *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 482.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2006). **Integrating person and situation perspectives on work satisfaction: A social-cognitive view.** *Journal of vocational behavior*, 69(2), 236-247.
- Lent, R.W., Paixão, M.P., da Silva, J.T., & Leitão, L.M.(2010). **Predicting Occupational interests and choice aspirations in Portuguese high school students: A test of social cognitive career Theory.** *Journal of Vocational Behavior*, 76, 244-251.
- Mills, L. R. (2009). **Applying social cognitive career theory to college science majors.**
- Min-Harris, C. (2010). **Youth migration and poverty in Sub-Saharan africa: Empowering the rural Youth. Topical review digest: human rights in Sub-Saharan Africa**, 59-186.
- Mosaei, M., & Ommani, A. (2011). **Assessment the Socio-economic Factors Affecting Rural Youth Attitude to Occupation in Agricultural (Case of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province, Iran).** *International Journal of Agricultural Management and Development*, 1(1), 15-19.
- Msigwa, R., & Kipasha, E. F. (2013). **Determinants of Youth unemployment in Developing Countries: Evidences from Tanzania.** *Journal of Economics and Sustainable Development*, 4(14), 67-76.
- Naamwintome, B. A., & Bagson, E. (2013). **Youth in Agriculture: Prospects and challenges in the Sissala area of Ghana.** *Net Journal of Agricultural Science*, 1(2), 60-68.
- Osborne, E. W., & Dyer, J. E. (2000). **Attitudes of Illinois agriscience students and their parents toward agriculture and agricultural education programs.** *Journal of agricultural education*, 41(3), 50-59.
- Pam, Y. D. (2014). **Rural-urban migration among youths in Nigeria: The impacts on agriculture and rural development.** *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 19(3), 120-123.
- Rogers, M. E., & Creed, P. A. (2011). **A longitudinal examination of adolescent career planning and exploration using a social cognitive career theory framework.** *Journal of Adolescence*, 34(1), 163-172.

- Sheu, H. B., Lent, R. W., Brown, S. D., Miller, M. J., Hennessy, K. D., & Duffy, R. D. (2010). **Testing the choice model of social cognitive career theory across Holland themes: A meta-analytic path analysis.** *Journal of Vocational Behavior, 76*(2), 252-264.
- Thøgersen, J., & Grønhoj, A. (2010). **Electricity saving in households—A social cognitive approach.** *Energy Policy, 38*(12), 7732-7743.
- Van der Geest, K. (2010). **Rural youth employment in developing countries: A global view.** *FAO Gender, Equity and Rural Employment Division. Overview synthesis, (1).*
- Wang, X. (2013). **Modeling entrance into STEM fields of study among students beginning at community colleges and four-year institutions.** *Research in Higher Education, 54*(6), 664-692.
- White, B. (2012). **Agriculture and the generation problem: rural youth, employment and the future of farming.** *IDS Bulletin, 43*(6), 9-19.
- Yazdanpanah, M., Hayati, D., & Zamani, G. H. (2011). **Investigating Agricultural Professionals' Intentions and Behaviours towards Water Conservation: Using a Modified Theory of Planned Behaviour.** *ENVIRONMENTAL SCIENCES, 9*(1), 1-2.
- Yazdanpanah, M., Hayati, D., Hochrainer-Stigler, S., & Zamani, G. H. (2014). **Understanding farmers' intention and behavior regarding water conservation in the Middle-East and North Africa: A case study in Iran.** *Journal of environmental management, 135,* 63-72.
- Zikic, J., & Saks, A. M. (2009). **Job search and social cognitive theory: The role of career-relevant activities.** *Journal of Vocational Behavior, 74*(1), 117-127.